

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η εποχή των Πατριαρχών.
Από τον πολυθεϊσμό στην πίστη
στον ένα Θεό.

Το πρώτο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, η Γένεση, στα κεφάλαια 12-50 αναφέρεται στους Πατριάρχες. Πρωταγωνιστές αυτών των διηγήσεων είναι ο Αβραάμ και οι απόγονοί του Ισαάκ, Ιακώβ και Ιωσήφ.

Σε ποια εποχή έζησαν οι Πατριάρχες;

Κάπου ανάμεσα στο 19ο αι. και το 15ο αι. π.Χ.

Πού διαδραματίστηκαν οι ιστορίες;

Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Στην περιοχή αυτή αναπτύχθηκαν σπουδαίοι λαοί και πολιτισμοί από την 4η χιλιετία π.Χ.: Αιγύπτιοι, Σουμέριοι Χετταίοι, Ασσύριοι, Βαβυλώνιοι και Φοίνικες. Οι Πατριάρχες κατάγονταν από τη Μεσοποταμία, δηλαδή το σημερινό Ιράκ. Την εποχή αυτή οι άνθρωποι ασχολούνταν με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και το εμπόριο. Παράλληλα, καλλιεργούσαν τις επιστήμες (γεωμετρία, αριθμητική, αστρολογία, νομοθεσία κ.ά.) και έχιζαν όμορφα έργα τέχνης (ναούς, ανάκτορα, αγάλματα κ.ά.). Οι σημαντικότερες πόλεις της εποχής αυτής ήταν: η Ουρ, τα Σούσα, η Βαβυλώνα, η Νινευί, η Ιερικό κ.ά. Την εποχή των Πατριαρχών πληθή караβάνια διέσχιζαν προς όλες τις κατευθύνσεις την περιοχή. Οι ταξιδιώτες, εκτός από τα εμπορεύματα, μετέφεραν διηγήσεις, θρύλους της πατρίδας τους, αλλά και λατρευτικές συνήθειες και μύθους για πολλούς θεούς.

Πώς ζούσαν οι Πατριάρχες μέσα σ' αυτό το περιβάλλον;

Οι Πατριάρχες ήταν κυρίως βοσκοί αιγοπροβάτων και ζούσαν νομαδική ζωή. Μετακινούνταν από τόπο σε τόπο και ήταν οργανωμένοι σε **πατριές**, δηλαδή ομάδες ανθρώπων που κατάγονταν από τον ίδιο πρόγονο. Τα μέλη των ομάδων αυτών συνδέονταν στενά μεταξύ τους και ο αρχηγός της πατριάς, δηλαδή ο Πατριάρχης, ήταν πρόσωπο με μεγάλη εξουσία.

Πώς αρχίζει η ιστορία των Πατριαρχών;

Στην ειδωλολατρική πόλη, στη δυτική όχθη του Ευφράτη, ζούσε η πατριά του Θάρα, πατέρα του Αβραάμ. Ο Θάρα _ε όλη του την οικογένεια μετανάστευσε στην πόλη Χαρράν. Στην πόλη αυτή κλήθηκε ο Αβραάμ από το Θεό. Από τη στιγμή αυτή ξεκινάει η ιστορία των Πατριαρχών, οι οποίοι μετακινήθηκαν από τη Χαρράν έως τη Χαναάν, από κει στην Αίγυπτο και πάλι πίσω στη Χαναάν κι έπειτα στην Αίγυπτο, ακολουθώντας έτσι το θέλημα του Θεού.

5

Η ιστορία του Αβραάμ: η μεγάλη κλήση, το μεγάλο «ναι»

A Συγκρατώ τα κύρια σημεία

Ο Θεός αποκαλύπτεται για πρώτη φορά στον Άβραμ. Ο Θεός εμφανίζεται μπροστά στον Άβραμ και του προτείνει να πάρει την οικογένειά του και να εγκατασταθεί στη Χαναάν.

Η αντίδραση του Άβραμ. Ο Άβραμ εμπιστεύεται το Θεό και μαζί με την οικογένειά του πηγαίνουν στη Χαναάν.

Ο Θεός υπογράφει διαθήκη με τον Άβραμ. Ο Θεός υπογράφει Διαθήκη (συμφωνία) με τον Άβραμ, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να λατρεύει το Θεό και εκείνος του υπόσχεται ότι θα του δώσει γη, απογόνους και ο λαός που θα δημιουργηθεί θα φέρει την ευλογία σ' όλο τον κόσμο.

Η μετονομασία του Άβραμ. Ο Θεός ονομάζει τον άνθρωπο αυτό Αβραάμ, που σημαίνει «πατέρας πλήθους εθνών».

Η φιλοξενία του Αβραάμ. Τρεις άνδρες εμφανίστηκαν απροσδόκητα μπροστά στον έκπληκτο Αβραάμ και τη γυναίκα του. Ο Αβραάμ και η Σάρα τούς περιποιήθηκαν και φεύγοντας έλαβαν την υπόσχεση ότι θα αποκτήσουν παιδί. Το παιδί αυτό ονομάστηκε Ισαάκ, που σημαίνει «γέλιο».

Η εκκλησία και η φιλοξενία του Αβραάμ. Η Εκκλησία είδε στη φιλοξενία αυτή την πρώτη φανέρωση της Αγίας Τριάδας στην ανθρώπινη ιστορία.

B Κατανοώ το μάθημα μέσα από ερωτήσεις

Ο Θεός καλεί τον Αβραάμ

1. Ποια οδηγία έδωσε ο Θεός στον Άβραμ¹⁹ όταν εμφανίστηκε για πρώτη φορά μπροστά του και τι του υποσχέθηκε;

Ο Άβραμ ήταν ο πρώτος που κλήθηκε να υπηρετήσει το Θεό. Κατοικούσε στην περιοχή της Χαρράν, στη βορειοδυτική Μεσοποταμία, όταν εμφανίστηκε ο Θεός και του έδωσε εντολή να πάρει τη γυναίκα του Σάρα²⁰ και τον ανιψιό του Λωτ και να εγκατασταθεί στη Χαναάν. Του υποσχέθηκε μάλιστα ότι:

α) Απ' αυτόν θα δημιουργηθεί μεγάλος λαός.

β) Ο λαός αυτός θα φέρει την ευλογία σ' όλα τα έθνη της γης.

Όταν ο Άβραμ έφτασε στη Χαναάν έχτισε ένα μεγάλο θυσιαστήριο στο Θεό.

2. Για ποιο λόγο ο Άβραμ εγκατέλειψε τη Χαναάν;

Ο Άβραμ εγκατέλειψε τη Χαναάν εξαιτίας της μεγάλης πείνας και κατέβηκε με την οικογένειά του στην Αίγυπτο.

3. Ποιες υποσχέσεις έλαβε από το Θεό ο Άβραμ;

Όταν το κακό πέρασε, ο Άβραμ επέστρεψε στη Χαναάν. Ο Θεός δεν τον εγκατέλειψε και ανανέωσε τις υποσχέσεις που του είχε δώσει. Τον διαβεβαίωσε ότι αποκτήσει αυτή τη χώρα και πολλούς απογόνους. Ο Άβραμ εγκαταστάθηκε στην πόλη Χεβρών, όπου έχτισε θυσιαστήριο στο Θεό.

Ο Θεός και ο Αβραάμ συνάπτουν Διαθήκη

4. Ποιοι ήταν οι όροι της Διαθήκης (συμφωνίας) που έκανε ο Θεός με τον Άβραμ;

Ο Θεός φανερώθηκε στον Άβραμ και σύναψε διαθήκη, δηλαδή συμφωνία, μαζί του. Σύμφωνα μ' αυτήν, ο Άβραμ ήταν υποχρεωμένος να τον λατρεύει και Εκείνος θα του πραγματοποιούσε όλες τις υποσχέσεις που του είχε δώσει. Η συμφωνία μάλιστα ίσχυε και για όλες τις γενιές των απογόνων του. Μετά του άλλαξε το όνομα και από Άβραμ τον ονόμασε Αβραάμ, που σημαίνει «πατέρας πολλών».

¹⁹ Άβραμ: το όνομά του στα εβραϊκά σήμαινε «ο πατέρας μου είναι υψηλός, ένδοξος».

²⁰ Σάρα: το όνομά της σημαίνει «πριγκίπισσα».

Ο Αβραάμ φιλοξενεί το Θεό στη σκηνή του

5. Τι γνωρίζετε για την επίσκεψη του Θεού στον Αβραάμ και τη φιλοξενία που του πρόσφερε;

Ένα μεσημέρι που ο Αβραάμ καθόταν μπροστά στη σκηνή του εμφανίστηκαν τρεις άντρες (Αγία Τριάδα) και στάθηκαν απέναντί του. Ο Αβραάμ έπεσε στα πόδια τους και, αφού τους προσκύνησε, διέταξε το δούλο του να φέρει νερό για να πλύνουν τα πόδια τους και να ξεκουραστούν. Μετά πήγε στη γυναίκα του Σάρα και της είπε να ετοιμάσει ψωμί και στο δούλο του να φέρει κρέας, βούτυρο και γάλα.

6. Ποια υπόσχεση έδωσε ο Θεός στον Αβραάμ και τη γυναίκα του Σάρα;

Αφού οι τρεις άντρες έφαγαν, είπαν στον Αβραάμ ότι του χρόνου τέτοια εποχή, που θα ξανάρθουν, η γυναίκα του Σάρα θα αποκτήσει γιο, παρ' όλο που εκείνη βρισκόταν σε μεγάλη πια ηλικία. Η Σάρα, που παρακολουθούσε κρυφά τους απρόσμενους επισκέπτες, γέλασε. Τότε ο Κύριος, που είδε το γέλιο της Σάρας, είπε στον Αβραάμ ότι τίποτα δεν είναι αδύνατο για Εκείνον. Οι τρεις άντρες φεύγοντας επανέλαβαν τις υποσχέσεις που είχαν δώσει στον Αβραάμ.

Χαρά στη ζωή του Αβραάμ και της Σάρας: ο Ισαάκ

7. Γνωρίζετε αν η υπόσχεση του Θεού στον Αβραάμ και στη Σάρα πραγματοποιήθηκε;

Ο Θεός πραγματοποίησε την υπόσχεση που είχε δώσει στον Αβραάμ και στη Σάρα. Μετά από λίγο καιρό η Σάρα έμεινε έγκυος, αν και ήταν σε μεγάλη ηλικία, και γέννησε γιο. Ο Αβραάμ τον ονόμασε Ισαάκ²¹ που σημαίνει «γέλιο».

Γ Εργασία στην τάξη: απαντώ τις ερωτήσεις

1. Επισημάνετε τις συναντήσεις Θεού-Αβραάμ. Ποιος παίρνει κάθε φορά την πρωτοβουλία της συνάντησης; Σε συνεργασία με το διπλανό σας υπογραμμίστε τις συγκεκριμένες φράσεις στο κείμενο.

²¹ Ισαάκ: το όνομά του σημαίνει «γέλιο», γιατί η Σάρα γέλασε όταν ο Θεός υποσχέθηκε ότι εκείνη θα αποκτήσει παιδί, καθώς βρισκόταν σε μεγάλη πια ηλικία.

Στις συναντήσεις αυτές την πρωτοβουλία παίρνει πάντοτε ο Θεός. Οι φράσεις που δείχνουν ότι την πρωτοβουλία την παίρνει ο Θεός είναι:

- α) «Ο Κύριος είπε στον Αβραμ: “Φύγε από την χώρα σου, από τους συγγενείς σου κι από το σπίτι σου... όλα τα έθνη της γης”».
- β) «Εκεί του φανερώθηκε ο Κύριος και του είπε: “Αυτήν τη γη θα τη δώσω στους απογόνους σου”».
- γ) «Ο Κύριος είπε σε όραμα στον Αβράμ: “Μη φοβάσαι Αβραμ”».
- δ) «Εκεί ο Θεός του είπε: “Σήκωσε τα μάτια σου και κοίτα γύρω σου... Όλη τη χώρα που βλέπεις θα τη δώσω σε σένα και τους απογόνους σου... στη γη...”»
- ε) «Ο Κύριος είπε σε όραμα στον Αβραμ: “Μη φοβάσαι Αβραμ. Εγώ είμαι η ασπίδα σου”».
- στ) «Φανερώθηκε ο Κύριος και του είπε: “Εγώ είμαι ο Θεός παντοκράτορας. Να ζεις σύμφωνα με το θέλημα μου... Των απογόνων σου”».
- ζ) «Ο Κύριος παρουσιάστηκε στον Αβραάμ, κοντά στη Δρυ Μαβρή...»

2. Προσέξτε την κλήση του Αβραάμ στην παρ. αα και σε συνεργασία με το διπλανό σας συμπληρώστε το παρακάτω πλαίσιο.

Τι ζητάει ο Θεός από τον Αβραάμ;	Ποιες δυσκολίες χρειάζεται να ξεπεράσει ο Αβραάμ;	Τι υπόσχεται/επαγγέλλεται ο Θεός στον Αβραάμ;
Ο Θεός ζητάει από τον Αβραάμ να εγκαταλείψει τη χώρα που ζει και να μεταβεί σε περιοχή που θα του υποδείξει ο ίδιος.	Ο Αβραάμ, εμπιστευόμενος τα λόγια του Θεού, αποφασίζει να εγκαταλείψει τη χώρα που ζούσε και να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που έκρυβε μια τέτοια μετακίνηση. Οι δυσκολίες αυτές ήταν: έπρεπε να διανύσει μεγάλες αποστάσεις, να χαλάσει και να ξαναφτιάξει τη σκηνή του (σπίτι του) πολλές φορές, να αντιμετωπίσει εχθρούς και άγρια ζώα στη διάρκεια της πορείας του, να ξεπεράσει την καχυποψία και την επιφυλακτικότητα των ανθρώπων στις περιοχές από τις οποίες περνούσε.	Ο Θεός υπόσχεται στον Αβραάμ ότι θα αποκτήσει χώρα, θα δημιουργηθεί μεγάλο έθνος από τους απογόνους του, το όνομά του θα γίνει ξακουστό και το έθνος αυτό θα φέρει ευλογία σ' όλα τα έθνη της γης.

3. Στις παρ. αα και βα να επισημάνετε φράσεις που δείχνουν τις συγκεκριμένες ενέργειες με τις οποίες ο Αβραάμ ανταποκρίθηκε στην κλήση του Θεού. Τι μας φανερώνουν για τη στάση του απέναντι στο Θεό;

Οι φράσεις αυτές είναι:

- α) «Έτσι ο Άβραμ αναχώρησε όπως του είπε ο Κύριος... Μαζί του πήρε τη γυναίκα του, τη Σάρα, και το Λωτ...»
- β) «Ο Άβραμ μάζεψε τις σκηνές του και ήρθε να κατοικήσει κοντά στη Δρυ Μαβρή...»
- γ) «Ο Άβραμ έχτισε εκεί ένα θυσιαστήριο για τον Κύριο».
- δ) «Ο Άβραμ έπεσε με το πρόσωπό του στη γη».
- ε) «Ο Κύριος παρουσιάστηκε στον Αβράμ,... Αμέσως εκείνος έτρεξε να τους προϋπαντήσει και τους προσκύνησε ως τη γη... και μετά μπορείτε να πηγαίνετε...»

Οι ενέργειες αυτές δείχνουν ότι ο Αβραάμ είχε μεγάλη **πίστη** στο Θεό, **εμπιστοσύνη** στα λόγια του, γι' αυτό και **υπακούει** χωρίς δισταγμό στην κλήση του.

4. Στη διήγηση της Διαθήκης (παρ. β') υπογραμμίστε τη λέξη «Διαθήκη». Ποιοι είναι οι «όροι» της για το Θεό και τον Αβραάμ; (Συμβουλευθείτε και την παρ. α').)

Σύμφωνα με τη Διαθήκη

- α) Ο Αβραάμ έπρεπε να ζει σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, να είναι τέλειος και να λατρεύει αποκλειστικά το Θεό.
- β) Ο Θεός υποσχέθηκε στον Αβραάμ ότι θα αποκτήσει χώρα, πολλούς απογόνους και το έθνος που θα δημιουργηθεί από τους απογόνους του θα φέρει ευλογία σ' όλο τον κόσμο.

Με τη Διαθήκη αυτή για πρώτη φορά καταργείται η πολυθεΐα και γίνεται πραγματικότητα η πίστη στον Ένα και μοναδικό Θεό.

5. Τι δείχνει η αλλαγή του ονόματος του Αβραάμ από το Θεό;

Η αλλαγή του ονόματος του Αβραάμ μάς δείχνει ότι ο άνθρωπος αυτός, μετά τη Διαθήκη που σύναψε με το Θεό, ξαναγεννήθηκε, έγινε δηλαδή άλλος άνθρωπος. Ο ειδωλολάτρης Άβραμ άλλαξε πορεία στη ζωή του, σύναψε φιλία με τον άγνωστο μέχρι εκείνη τη στιγμή Θεό και έγινε πιστός του συνεργάτης. Η μεταστροφή του Αβραάμ δεν είναι έργο ανθρώπινο αλλά **θείκό**.

6. Να χαρακτηρίσετε τη στάση του Αβραάμ και της Σάρας από την

παρ. γ' (φιλοξενία του Αβραάμ).

Ο Αβραάμ, στη συνάντηση αυτή, δείχνει μεγάλη εγκαρδιότητα και χαρά. Αφού προσκυνά τους τρεις άντρες, τους προσφέρει τους καρπούς των κόπων του και θεωρεί ότι είναι μεγάλη τιμή γι' αυτόν και την οικογένειά του η επίσκεψη αυτή. Στο τέλος ανταμείβεται με την υπόσχεση το ζευγάρι, παρ' όλο που βρισκόταν ήδη σε μεγάλη ηλικία, θα αποκτήσει παιδί. Η Σάρα, αν και αισθάνεται συγκλονισμένη απ' αυτή την αναπάντεχη επίσκεψη, δείχνει να αμφιβάλλει ακούγοντας τον ένα από τους άντρες να της υπόσχεται ότι θα αποκτήσει παιδί, καθώς είναι σε μεγάλη ηλικία. Αντίθετα, ο σύζυγός της δεν αμφιβάλλει ούτε για μια στιγμή, γιατί έχει εμπιστοσύνη στο Θεό.

7. Σε όλη την Καινή Διαθήκη ο Αβραάμ θεωρείται υπόδειγμα πίστης. Μπορείτε τώρα να το δικαιολογήσετε;

Ο Αβραάμ έγινε υπόδειγμα πίστης και αφοσίωσης, γιατί αγάπησε το Θεό, ανταποκρίθηκε στο κάλεσμά του, τον εμπιστεύθηκε χωρίς να τον γνωρίζει, υπάκουσε και συνεργάστηκε μαζί του στο σχέδιο για τη σωτηρία του κόσμου.

8. Νομίζετε πως ο Θεός καλεί τον Αβραάμ και συνάπτει μαζί του Διαθήκη για να ευεργετήσει αποκλειστικά αυτόν; Στηρίζετε την άποψή σας σε σημεία όλου του μαθήματος.

Ο Θεός κάλεσε τον Αβραάμ και σύναψε Διαθήκη μαζί του για να ευεργετήσει όλο τον κόσμο. Με τον Αβραάμ μπαίνει σε εφαρμογή το σχέδιο του Θεού για την αποκατάσταση της σχέσης του με τον άνθρωπο που είχε διακοπεί με το προπατορικό αμάρτημα²². Ο Αβραάμ και το έθνος που θα δημιουργηθεί απ' αυτόν γίνονται όργανο του Θεού για την πραγματοποίηση του θείκου σχεδίου. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από φράσεις του κειμένου, όπως: « Μ' εσένα θα ευλογηθούν όλα τα έθνη της γης», «... ένα μεγάλο και ισχυρό έθνος θα προέλθει από τον Αβραάμ και στο πρόσωπό του θα ευλογηθούν όλα τα έθνη της γης».

9. Εξηγήστε τον τίτλο του μαθήματός σας. Επινοήστε και έναν δικό σας.

Ο τίτλος του μαθήματος αναφέρεται στο σημαντικό γεγονός της κλή-

²² Προπατορικό αμάρτημα: Η παράβαση της εντολής των πρωτοπλάστων, Αδάμ και Εύας, που γεύτηκαν από τους καρπούς του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού που υπήρχε στο κέντρο του Παραδείσου.

σης του Αβραάμ από το Θεό και την πρόθυμη ανταπόκρισή του στην πρόσκληση αυτή, που είχε ως αποτέλεσμα τη σύναψη της Διαθήκης μεταξύ Θεού και Αβραάμ.

Εγώ θα έδινα τον τίτλο: «Ο Θεός καλεί τον άνθρωπο» ή «Ο Θεός αποκαλύπτεται στον Αβραάμ» ή «Η πίστη και η υπακοή του Αβραάμ στο Θεό».

Δ Εργασίες - δραστηριότητες: ενδεικτικές απαντήσεις

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Παρατηρήστε την εικόνα και προσπαθήστε να αναγνωρίσετε σ' αυτήν στοιχεία του κειμένου. Επιχειρήστε να της δώσετε έναν τίτλο δικής σας έμπνευσης.

Στην εικόνα αυτή βλέπουμε τον Αβραάμ και τη Σάρα να είναι όρθιοι και να περιποιούνται τους απροσδόκητους τρεις επισκέπτες, οι οποίοι είναι καθισμένοι στο τραπέζι και γύρω από το κεφάλι τους έχουν φωτοστέφανο, δείγμα της αγιότητάς τους. Το τραπέζι είναι γεμάτο από τους καρπούς του κόπου του Αβραάμ (ψωμί, γάλα, βούτυρο), ενώ ο Αβραάμ και η Σάρα είναι έτοιμοι να σερβίρουν τα πιάτα με το μαγειρεμένο μοσχάρι. Στο πίσω μέρος διακρίνουμε το σπίτι του Αβραάμ, καθώς και τα δέντρα στα οποία αρχικά αναπαύτηκαν οι τρεις φιλοξενούμενοι.

Ο τίτλος που θα έδινα είναι: «Ο Αβραάμ και η Σάρα εστιάτορες του Θεού» ή «Ο Αβραάμ και η Σάρα προσφέρουν φαγητό στο Θεό» ή «Ο Αβραάμ και η Σάρα κάνουν το τραπέζι στο Θεό».

2. Οι χριστιανοί λένε στη Θεία Λειτουργία μιλώντας για την πίστη τους στο Θεό: «πάσαν την ζωήν ημών Χριστώ τω Θεώ παραθήμεθα» δηλαδή: «ολόκληρη τη ζωή _ας την αφήνουμε στα χέρια του Χριστού, του Θεού _ας. Περιγράψτε τη σχέση αυτής της πίστης _ε την πίστη του Αβραάμ.

Όπως οι χριστιανοί στη Θεία Λειτουργία λένε ότι αφήνουν ολόκληρη τη ζωή τους στα χέρια του Χριστού, έτσι και ο Αβραάμ εμπιστεύτηκε όλη του τη ζωή στα χέρια του Θεού. Όπως μάθαμε, χωρίς να γνωρίζει το Θεό, τον εμπιστεύτηκε και εγκατέλειψε τη γη που ζούσε. Μετά από πολλές περιπέτειες έφτασε στην περιοχή που του υπέδειξε ο Θεός, δηλαδή στη Χαναάν. Σύναψε μαζί του Διαθήκη και ένας από τους όρους ήταν ότι θα αποκτήσει απογόνους, που θα γίνουν μεγάλος λαός. Ωστόσο, τα χρόνια περνούσαν και ο Αβραάμ δεν αποκτούσε απόγονο. Δε διαμαρτυρήθηκε όμως ούτε μια στιγμή, γιατί ήταν βέβαιος ότι ο Θεός θα πραγματοποιήσει την υπόσχεση αυτή. Ακόμη και όταν του ζήτησε να θυσιάσει το μονάκριβο γιο του, τον Ισαάκ, εκείνος υπάκουσε γιατί είχε απεριόριστη εμπιστοσύνη στο Θεό.

Ελέγχω τι έμαθα

1. Σε ποιο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης βρίσκουμε την ιστορία του Αβραάμ;

Την ιστορία του Αβραάμ τη βρίσκουμε στο πρώτο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, στη Γένεση.

2. Στη συνάντηση Θεού-Αβραάμ ποιος κάνει το πρώτο βήμα και γιατί;

Στη συνάντηση αυτή το πρώτο βήμα το κάνει ο Θεός, ο οποίος εμφανίζεται (αποκαλύπτεται) στον πολυθειστή Αβραάμ και του δίνει κάποιες υποσχέσεις. Η αποκάλυψη αυτή έγινε στα πλαίσια της εφαρμογής του σχεδίου του Θεού, που αφορούσε τη σωτηρία του ανθρώπου και την αποκατάσταση της σχέσης του με το Δημιουργό, που είχε διακοπεί εξαιτίας του προπατορικού αμαρτήματος.

3. Ποιες είναι οι Επαγγελίες (= υποσχέσεις) του Θεού στον Αβραάμ;

Ο Θεός τού υποσχέθηκε ότι θα του δώσει χώρα, θα δημιουργηθεί μεγάλο έθνος από τους απογόνους του, το όνομά του θα γίνει ξακουστό και το έθνος αυτό θα φέρει ευλογία σ' όλα τα έθνη της γης.

4. Πώς ανταποκρίθηκε ο Αβραάμ στην κλήση του Θεού;

Ο Αβραάμ εμπιστεύτηκε το Θεό και πρόθυμα υπάκουσε στην πρόστάσή του να εγκαταλείψει την περιοχή που ζούσε και να μεταβεί στη γη που του υποσχέθηκε.

5. Από πού ξεκίνησε και πού εγκαταστάθηκε ο Αβραάμ; (Δείξτε την πορεία του στο χάρτη.)

Ο Αβραάμ, όπως βλέπουμε στο χάρτη (σελίδα 28 του σχολικού βιβλίου), ακολούθησε τη διαδρομή από την Ουρ μέχρι τη Χαναάν. Η κόκκινη γραμμή που υπάρχει στο χάρτη μας δείχνει τα μέρη από τα οποία πέρασε.

6. Ποιοι ήταν οι όροι της Διαθήκης που έκλεισε ο Θεός _ε τον Αβραάμ;

Σύμφωνα με τους όρους της Διαθήκης:

α) Ο Αβραάμ έπρεπε να ζει σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, να είναι τέλειος και να λατρεύει αποκλειστικά το Θεό.

β) Ο Θεός, από την πλευρά του, θα του έδινε χώρα και πολλούς απογόνους, και το έθνος που θα δημιουργούνταν από τους απογόνους του θα έφερνε ευλογία σ' όλο τον κόσμο.

7. Περιγράψτε τις εικόνες που υπάρχουν στις Επαγγελίες του Θεού στον Αβραάμ.

Στην πρώτη εικόνα ο Θεός εμφανίζεται μπροστά στον έκπληκτο Αβραάμ για πρώτη φορά και του υπόσχεται ότι θα αποκτήσει χώρα, απογόνους, και οι απόγονοι αυτοί (λαός) θα φέρουν την ευλογία στον κόσμο.

Στη δεύτερη εικόνα ο Θεός εμφανίζεται στον ταλαιπωρημένο Αβραάμ και του υποδεικνύει τη γη όπου θα εγκατασταθεί.

Στην τρίτη εικόνα ο Θεός λέει στον Αβραάμ, ο οποίος είχε επιστρέψει από την Αίγυπτο, ότι οι υποσχέσεις που του έδωσε θα πραγματοποιηθούν.

Στην τέταρτη εικόνα ο Θεός εμφανίζεται σε όραμα στον Αβραάμ και του ενισχύει την πίστη του.

Στην πέμπτη εικόνα ο Θεός αποκαλύπτεται στον Αβραάμ και, αφού του αλλάζει το όνομα, υπογράφει μαζί του Διαθήκη.

Στην τελευταία εικόνα οι τρεις άντρες (Αγία Τριάδα) εμφανίζονται στον Αβραάμ και τη Σάρα, οι οποίοι τους φιλοξενούν και τους περιποιούνται. Φεύγοντας λαμβάνουν τη διαβεβαίωση ότι θα αποκτήσουν πολύ σύντομα παιδί.

8. Ποιους αφορούν οι υποσχέσεις του Θεού στον Αβραάμ;

Οι υποσχέσεις του Θεού στον Αβραάμ δεν αφορούν μόνο το λαό που δημιουργηθεί απ' αυτόν αλλά όλη την ανθρωπότητα. Με άλλα λόγια, ο Αβραάμ γίνεται όργανο του Θεού για να πραγματοποιηθεί το σχέδιο της σωτηρίας του κόσμου.

9. Τι σημαίνει το όνομα του Ισαάκ;

Το όνομά του σημαίνει «γέλιο», γιατί η Σάρα γέλασε όταν ο Θεός υποσχέθηκε ότι θα αποκτήσει παιδί, καθώς βρισκόταν πια σε μεγάλη ηλικία.

10. Πώς ονομάζεται η σκηνή της φανέρωσης του Θεού στον Αβραάμ και τη Σάρα και γιατί;

Η σκηνή της φανέρωσης του Θεού στον Αβραάμ και τη Σάρα ονομά-

ζεται «φιλοξενία του Αβραάμ», καθώς το αντρόγυνο αυτό είχε τη μεγάλη τιμή να φιλοξενήσει και να περιποιηθεί τους τρεις απρόσμενους επισκέπτες. Η Εκκλησία μας απεικονίζει την Αγία Τριάδα (Πατέρα, Υιό και Άγιο Πνεύμα) με τη σκηνή της φιλοξενίας του Αβραάμ.

Επιλέγω και πραγματοποιώ

2. Φτιάξτε έναν κατάλογο _ε τους ανατολικούς λαούς που μελετάτε στη φετινή σας Ιστορία. Σε μια διπλανή στήλη καταγράψτε τις θρησκευτικές αντιλήψεις του κάθε λαού.

Αιγύπτιοι: επινόηση της γραφής των ιερογλυφικών, κατασκευή των πυραμίδων, ανάπτυξη των θετικών επιστημών (πρακτική γεωμετρία, αριθμητική), υπολογισμός της διάρκειας του έτους.

Σουμέριοι: ανακάλυψη τροχού, αρότρου και ανακάλυψη της σφηνοειδούς γραφής.

Βαβυλώνιοι: Γραπτή νομοθεσία, διαίρεση του κύκλου σε 360 μοίρες και της ώρας σε 60 λεπτά.

Φοίνικες: επινόηση του αλφαβήτου, το οποίο δανείστηκαν οι Έλληνες.

3. Αν υπάρχουν μουσουλμάνοι ή εβραίοι μαθητές, ας αναλάβουν να παρουσιάσουν στην τάξη τη θέση του Αβραάμ στη θρησκεία τους.

Σύμφωνα με τη μουσουλμανική παράδοση, οι Άραβες κατάγονται από τον Ισμαήλ, γιου του Αβραάμ και της Άγαρ, η οποία ήταν Αιγύπτια δούλη της Σάρας. Πριν από τη γέννηση του Ισαάκ, η Σάρα έδωσε στο σύζυγό της την Αιγύπτια αυτή δούλη, για να κάνει παιδί με τον Αβραάμ, που νομικά θα ανήκε στη Σάρα. (Κάτι τέτοιο ήταν σύμφωνο με το δίκαιο της εποχής.) Μετά τη γέννηση όμως του Ισαάκ η Σάρα, λόγω της ζήλιας της προς την Άγαρ, έπεισε τον Αβραάμ να απομακρύνει το μικρό Ισμαήλ και τη μητέρα του. Διωγμένος από τον πατέρα του, ο Ισμαήλ έφυγε στην έρημο και εγκαταστάθηκε στην περιοχή της Μέκκας. Οι απόγονοί του εξαπλώθηκαν στην αραβική χερσόνησο και δημιουργήθηκε το αραβικό έθνος. Γι' αυτό οι Βυζαντινοί ονόμαζαν τους Άραβες Ισμαηλίτες ή Αγαρηνούς.

Για τους σημερινούς μουσουλμάνους ο Αβραάμ δεν ήταν εβραίος ούτε χριστιανός αλλά μουσουλμάνος. Ο Αβραάμ ήταν φίλος του Θεού και θεωρείται ένας από τους πέντε αποστόλους (απεσταλμένους) του Θεού, όπως ο Νώε, ο Μωυσής, ο Ιησούς και, τέλος, ο Μωάμεθ.

Όσον αφορά τους Εβραίους, ο Αβραάμ θεωρείται Πατριάρχης του ισραηλιτικού έθνους. Σ' αυτό το θέμα υπάρχει ταύτιση με το χριστιανισμό.

6

Οι ιστορίες του Ισαάκ και του Ιακώβ: σε κάθε γενιά η Διαθήκη ανανεώνεται

Α Συγκρατώ τα κύρια σημεία

Ο Θεός ανανεώνει τη διαθήκη με τον Ισαάκ. Ο Ισαάκ παντρεύτηκε τη Ρεβέκκα και μετά το θάνατο του Αβραάμ ανανέωσε τη Διαθήκη με το γιο του Ισαάκ.

Ο Ισαάκ και η Ρεβέκκα αποκτούν απογόνους. Η Ρεβέκκα ήταν στείρα και μετά από προσευχές του ζευγαριού στο Θεό αποκτούν δίδυμους γιους, τον Ησαύ και τον Ιακώβ.

Ησαύ και Ιακώβ: Δίδυμοι, αλλά τόσο διαφορετικοί! Ο Ησαύ ήταν εξαίρετος κυνηγός και αγαπημένος του πατέρα του, ενώ ο Ιακώβ ήταν ήσυχος και έμενε σπίτι δίπλα στην αγαπημένη του μητέρα.

Ο Ησαύ πουλάει τα πρωτόκια στον Ιακώβ. Ο Ησαύ πούλησε τα πρωτόκια στον αδελφό του για ένα πιάτο φακή και λίγο ψωμί μια ημέρα που γύρισε από το κυνήγι πεινασμένος.

Ο Ιακώβ ξεγελάει τον πατέρα του και παίρνει την ευλογία του πρωτότοκου. Ο Ιακώβ, σε συνεργασία με τη μητέρα του, ξεγελά το σχεδόν τυφλό, λόγω γηρατειών, πατέρα του και παίρνει την ευλογία του πρωτότοκου.

Ο Ησαύ εξοργίζεται και απειλεί. Ο Ησαύ, όταν έμαθε την απάτη του αδελφού του, εξοργίστηκε και απείλησε να σκοτώσει τον αδελφό του. Ο Ιακώβ, μετά από συμβουλή της μητέρας του, εγκαταλείπει το πατρικό σπίτι και πηγαίνει στο θείο του Λάβαν στη Χαρράν.

Η κλίμακα του Ιακώβ. Ο Ιακώβ βλέπει στον ύπνο του μια σκάλα που ένωνε τον ουρανό με τη γη. Στην κορυφή της καθόταν ο Θεός, ο οποίος υποσχέθηκε στον Ισαάκ ότι θα του δώσει γη και απογόνους, και οι απόγονοί του θα φέρουν την ευλογία σ' όλο τον κόσμο.

Η ζωή του Ιακώβ στη Χαρράν. Ο Ιακώβ στη Χαρράν παντρεύτηκε τη Λεία και τη Ραχήλ και απέκτησε δώδεκα γιους και μια κόρη.

Η επιστροφή του Ιακώβ στη Χαναάν. Μετά από πολλά χρόνια παραμονής στην ξενιτιά, ο Ιακώβ επιστρέφει στην πατρική γη, όπου συναντά τον αδελφό του Ησαύ και συμφιλιώνονται.

B Κατανοώ το μάθημα μέσα από ερωτήσεις

Ο Θεός ευλογεί τον Ισαάκ

1. Ποιες υποσχέσεις έδωσε ο Θεός στον Ισαάκ;

Ο Ισαάκ μεγάλωσε και ο Αβραάμ φρόντισε να του βρει την όμορφη Ρεβέκκα²³ από τη Μεσοποταμία, η οποία και έγινε γυναίκα του. Όταν ο γέρος Αβραάμ πέθανε, τον έθαψαν οι γιοι του Ισαάκ και Ισμαήλ²⁴. Ο Θεός ευλόγησε τον Ισαάκ και ανανέωσε τις υποσχέσεις που είχε δώσει στον πατέρα του: ότι δηλαδή θα αποκτήσει πολλούς απογόνους, θα του δώσει γη και, μέσω των απογόνων του, θα ευλογηθούν όλα τα έθνη του κόσμου. Ο Ισαάκ, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης στο Θεό, έχτισε ένα θυσιαστήριο στην περιοχή Βέερ-Σεβά.

Ησαύ²⁵ και Ιακώβ²⁶: δίδυμοι, αλλά τόσο διαφορετικοί!

2. Πόσα παιδιά και με ποιον τρόπο τα απέκτησαν ο Ισαάκ και η Ρεβέκκα;

Επειδή η Ρεβέκκα ήταν στείρα²⁷, ο Ισαάκ προσευχήθηκε στον Κύριο

²³ Ρεβέκκα: η λέξη προέρχεται από την εβραϊκή λέξη Ribhqaq, που σημαίνει «τρέφω, παχαίνω».

²⁴ Ισμαήλ: Στα εβραϊκά η λέξη σημαίνει «ο Θεός ακούει».

²⁵ Ησαύ: στα εβραϊκά σημαίνει «τριχωτός», καθώς όταν γεννήθηκε είχε πολλές τρίχες κόκκινου χρώματος (κοκκινوترίχης).

²⁶ Ιακώβ: το όνομά του σημαίνει «φτέρνα». Ενομάστηκε έτσι από τη Ρεβέκκα, γιατί τη στιγμή της γέννησής του ο Ιακώβ πιάστηκε από τη φτέρνα του δίδυμου αδελφού του Ησαύ που γεννήθηκε πρώτος.

και η γυναίκα του έμεινε έγκυος. Όταν γέννησε, έκανε δίδυμους γιους, τους οποίους ονόμασε Ησαύ και Ιακώβ. Ο Ησαύ ήταν εξαιρετος κυνηγός και είχε την αγάπη του πατέρα του. Ο Ιακώβ ήταν ήσυχος και του άρεσε να μένει στη σκηνή δίπλα στη μητέρα του, η οποία του είχε μεγάλη αδυναμία.

3. Με ποιον τρόπο ο Ιακώβ απέκτησε από τον Ησαύ τα δικαιώματα που είχε ως πρωτότοκος²⁸;

Κάποια φορά ο Ησαύ γύρισε κουρασμένος από το κυνήγι και ζήτησε από τον αδελφό του φαγητό. Ο Ιακώβ του πρόσφερε το ψωμί και τη φακή που είχε ετοιμάσει για τον εαυτό του, με αντάλλαγμα τα πρωτότοκια. Ο Ησαύ, χωρίς να το πολυσκεφτεί, δέχτηκε, χάνοντας έτσι τα δικαιώματα του πρωτότοκου.

4. Με ποιον τρόπο ξεγέλασε ο Ιακώβ τον πατέρα του Ισαάκ και πήρε την ευλογία του πρωτότοκου; Ποιες συνέπειες είχε για τον ίδιο η ενέργειά του αυτή;

Ο Ιακώβ, σε συνεργασία με τη μητέρα του Ρεβέκκα, ξεγέλασαν τον Ισαάκ, που δεν έβλεπε καλά λόγω γηρατειών, και κατόρθωσε να λάβει την ευλογία του πατέρα του. Όταν έγινε γνωστή η απάτη αυτή, ο Ισαάκ δεν πήρε πίσω την ευλογία του. Μόλις ο Ησαύ πληροφορήθηκε την ενέργεια του αδελφού του, απείλησε να τον σκοτώσει. Τότε η Ρεβέκκα συμβούλεψε τον αγαπημένο της γιο να εγκαταλείψει το σπίτι τους και να πάει στον αδελφό της Λάβαν στη Χαρράν.

Η κλίμαξ²⁹ του Ιακώβ: σκάλα προς τον ουρανό

5. Να περιγράψετε το όνειρο που είδε ο Ιακώβ στο δρόμο προς τη Χαρράν

Ο Ιακώβ εγκατέλειψε τη Βέερ-Σεβά και πήγαινε στη Χαρράν. Το βράδυ σταμάτησε σε έναν τόπο για να κοιμηθεί. Στον ύπνο του είδε μια σκάλα που ένωνε τον ουρανό με τη γη. Πάνω της ανεβοκατέβαιναν άγγελοι και στην κορυφή της στεκόταν ο Κύριος, που του είπε ότι θα

²⁷ στείρα: είναι η γυναίκα που δεν μπορεί να αποκτήσει παιδί.

²⁸ πρωτότοκος: αυτός που γεννήθηκε πρώτος. Σύμφωνα με το κληρονομικό δίκαιο της εποχής εκείνης, ο πρωτότοκος γιος έπαιρνε το διπλάσιο μερίδιο περιουσίας από τα άλλα παιδιά.

²⁹ Κλίμαξ: ονομάζουμε τη σκάλα. Από εκεί προέρχεται και η λέξη κλιμακοστάσιο που υπάρχει στις πολυκατοικίες.

του δώσει γη, θα αποκτήσει πλήθος απογόνων και οι απόγονοι αυτοί θα φέρουν την ευλογία σε όλα τα έθνη της γης. Στο τέλος τον διαβεβαίωσε ότι θα τον προστατεύει και θα τον φέρει πίσω σ' αυτή τη γη.

Ο Ιακώβ ξύπνησε τρομαγμένος και είπε ότι ο τόπος αυτός είναι το σπίτι του Θεού. Το πρωί που σηκώθηκε, πήρε το λιθάρι που είχε βάλει σαν μαξιλάρι (προσκέφαλο), το έστησε σαν ιερή στήλη κι έχυσε λάδι πάνω στην κορυφή της. Τον τόπο αυτό ονόμασε Βαιθήλ³⁰, δηλαδή «σπίτι του Θεού».

Ο Ιακώβ επιστρέφει

6. Να περιγράψετε τη ζωή του Ιακώβ στη Χαρράν.

Ο Ιακώβ έφτασε στη Χαρράν και έμεινε στο θείο του Λάβαν. Εκεί δούλεψε δίπλα του πολλά χρόνια και παντρεύτηκε τη Λεία και τη Ραχήλ³¹, από τις οποίες απέκτησε δώδεκα γιους και μια κόρη.

7. Πώς αντέδρασε ο Ησαύ όταν έμαθε ότι ο αδελφός του επιστρέφει από την ξενιτιά;

Κάποια στιγμή εμφανίστηκε ο Κύριος στον Ιακώβ και τον συμβούλεψε να επιστρέφει στη χώρα των προγόνων του. Εκείνος υπάκουσε και πήρε το δρόμο της επιστροφής. Οι αγγελιαφόροι που έστειλε να προπορευτούν τον πληροφορήσαν ότι ο αδελφός του Ησαύ έρχεται να τον συναντήσει με τετρακόσιους άντρες. Ο Ιακώβ φοβήθηκε πολύ και προσευχήθηκε στο Θεό να τον βοηθήσει.

Η αδελφική αγάπη νίκησε!

8. Πώς αντιμετώπισε ο Ησαύ τον Ιακώβ όταν τον είδε μπροστά του μετά από πολλά χρόνια;

Ο Ιακώβ συνέχισε το δρόμο του. Κάποια στιγμή συναντήθηκε με τον Ησαύ. Πέρασε μπροστά, προσκύνησε επτά φορές στη γη και μετά πλησίασε τον αδελφό του. Τότε ο Ησαύ έτρεξε και τον αγκάλιασε και κλαίγοντας φιλούσε ο ένας τον άλλο. Μετά τη συμφιλίωση ο Ιακώβ πρόσφερε στον Ησαύ κοπάδια με πολλά πρόβατα και έπειτα εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στη Συχέμ.

Οι δώδεκα γιοι του Ιακώβ Ρουβήν, Συμεών, Λευί, Ιούδας, Ισάχαρ, Ζαβουλών, Δαν, Νεφθαλί, Γαδ, Ασήρ, Ιωσήφ, Βενιαμίν.

³⁰ Βαιθήλ: στα εβραϊκά σημαίνει «τόπος Θεού». Ήταν σημαντική οχυρή πόλη της Παλαιστίνης στην περιοχή της φυλής του Βενιαμίν.

³¹ Ραχήλ: η λέξη προέρχεται από το εβραϊκό Rahel, που σημαίνει «προβατίνα».

Γ Εργασία στην τάξη: απαντώ τις ερωτήσεις**1. Υπογραμμίστε στο κείμενο τις Επαγγελίες (= υποσχέσεις) που έδωσε ο Θεός στον Ισαάκ.**

Οι υποσχέσεις που έδωσε ο Θεός στον Ισαάκ ήταν:

- α) «Εγώ θα είμαι μαζί σου και θα σε ευλογήσω, γιατί σ' εσένα και στους απογόνους σου θα δώσω όλα αυτά τα εδάφη».
- β) «Θα σου δώσω αναρίθμητους απογόνους σαν τ' αστέρια του ουρανού».
- γ) «Σ' εκείνους θα δώσω όλες αυτές τις περιοχές και μέσω αυτών θα ευλογηθούν όλα τα έθνη της γης...».

2. Συγκρίνετε τις Επαγγελίες του Θεού στον Ισαάκ και τον Ιακώβ μ' αυτές που είχε δώσει στον Αβραάμ.

Οι Επαγγελίες του Θεού στον Ισαάκ και τον Ιακώβ είναι ίδιες με τις Επαγγελίες που είχε δώσει στον Αβραάμ. Δηλαδή ότι θα αποκτήσουν γη και πολλούς απογόνους, και οι απόγονοι αυτοί θα φέρουν ευλογία σε όλα τα έθνη της γης.

3. Στα κείμενά μας: Ποιος είναι ο ρόλος του Θεού στη ζωή των προσώπων και στις εξελίξεις της ιστορίας τους; Να επισημάνετε τις συγκεκριμένες ενέργειές του κάθε φορά.

Ο Θεός, σε όλες τις φάσεις της ζωής των δύο αντρών, δηλαδή του Ισαάκ και του Ιακώβ, παρεμβαίνει, τους προστατεύει και τους καθοδηγεί.

Πιο αναλυτικά:

- α) Όταν κάποτε ο Ισαάκ αντιμετώπιζε προβλήματα, ο Θεός εμφανίζεται και ανανεώνει τις υποσχέσεις που είχε δώσει στον πατέρα του Αβραάμ.
- β) Ο Θεός βοηθά τον Ισαάκ και τη Ρεβέκκα να αποκτήσουν παιδιά.
- γ) Στο όνειρο που είδε ο Ιακώβ, γνωστό ως κλίμακα του Ιακώβ, ο Θεός ανανεώνει τις υποσχέσεις που είχε δώσει στον πατέρα του Ισαάκ και στον παππού του Αβραάμ.
- δ) Ο Κύριος συμβουλεύει τον Ιακώβ να γυρίσει στη πατρική του γη.
- ε) Ο Θεός εισακούει την προσευχή του Ιακώβ και συμφιλιώνεται με τον αδελφό του Ησαύ.

4. Ο Ισαάκ, ο Ησαύ και ο Ιακώβ είναι σημαντικοί εκπρόσωποι του Ισραήλ στη Βίβλο. Παρ' όλα αυτά, παρουσιάζονται από τους συγ-

γραφείς της Γενέσεως με αρκετά ελαττώματα. Τι νομίζετε πως σημαίνει αυτό;

Οι άνθρωποι από τη φύση τους έχουν ελαττώματα. Έτσι και οι Πατριάρχες είναι άνθρωποι με αδυναμίες και στη ζωή τους κάνουν σφάλματα. Αυτό όμως δεν αποτελεί εμπόδιο για να συμμετάσχουν στο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου. Άλλωστε, τα κριτήρια επιλογής του Θεού δεν είναι τα ίδια μ' αυτά των ανθρώπων.

5. Το διπλανό σκίτσο συμβολίζει τη συμφωνία Θεού-Ανθρώπου (Διαθήκη). Διατρέχοντας το κείμενο αποφασίστε σε ποια σημεία θα το τοποθετούσατε;

Το σκίτσο αυτό θα το τοποθετούσα:

- α) Στη διαθήκη (συμφωνία) που συνάφθηκε μεταξύ Θεού και Ισαάκ.
- β) Στη διαθήκη (συμφωνία) που συνάφθηκε μεταξύ Θεού και Ιακώβ (κλίμακα Ιακώβ).
- γ) Στη συμφιλίωση των δύο αδελφών Ησαύ και Ιακώβ.

Εργασίες - δραστηριότητες: ενδεικτικές απαντήσεις

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Να επισημάνετε στο χάρτη τις παρακάτω τοποθεσίες όπου οι Πατριάρχες εγκαταστάθηκαν και έστησαν ιερά: Βαιθήλ, Βέερ-Σεβά, Συχέμ, Χεβρών.

Κοιτάζοντας το χάρτη από νότια προς βόρεια συναντάμε πρώτα τη Βέερ-Σεβά, μετά τη Χεβρών, κατόπιν τη Βαιθήλ και τέλος τη Συχέμ.

2. Στο όνειρο του Ιακώβ η σκάλα έωνε τον ουρανό με τη γη, το Θεό με τους ανθρώπους. Στην ορθόδοξη χριστιανική παράδοση η Παναγία σχετίζεται με την Κλίμακα του Ιακώβ. Στον Ακάθιστο Ύμνο μάλιστα η Θεοτόκος υμνείται ως « κλίμαξ επουράνιος δι' ης κατέβη ο Θεός». Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί; Γράψτε τις ιδέες σας στο παρακάτω πλαίσιο.

Η Παναγία σχετίζεται με την κλίμακα του Ιακώβ, γιατί έγινε ο κρίκος που συνέδεσε το Θεό με τον άνθρωπο, αφού επελέγη ανάμεσα από πολλές ενάρετες γυναίκες να γεννήσει τον Υιό του Θεού. Ο ερχομός του Χριστού στον κόσμο είχε ως σκοπό την αποκατάσταση της σχέσης του

Θεού με τον άνθρωπο, που είχε διακοπεί εξαιτίας του προπατορικού αμαρτήματος.

Ελέγχω τι έμαθα

1. Με ποιον τρόπο ανανεώνεται η Διαθήκη του Θεού _ε τον Ισαάκ και τον Ιακώβ;

Ο Θεός, με δική του πρωτοβουλία, εμφανίζεται πρώτα στον Ισαάκ και ανανεώνει τη συμφωνία που είχε συνάψει με τον πατέρα του Αβραάμ. Το ίδιο γίνεται και με τον Ιακώβ, στο όνειρο του οποίου εμφανίστηκε και του έδωσε τις ίδιες υποσχέσεις (κλίμακα του Ιακώβ). Έτσι και οι δύο άντρες γίνονται κρίκοι στη συνέχιση του θείκου σχεδίου για τη σωτηρία των ανθρώπων.

2. Τι είδους άνθρωποι ήταν ο Ησαύ και ο Ιακώβ; Χαρακτηρίστε τους.

Ο Ησαύ είναι άνθρωπος της δράσης, γι' αυτό ασχολείται με το κυνήγι, επιπόλαιο, αφού πουλάει τα πρωτοτόκια για ένα πιάτο (πινάκι) φακής, παρορμητικός και οξύθυμος, όπως φαίνεται από τη διάθεσή του να σκοτώσει τον αδελφό του. Στο τέλος όμως με την ενέργειά του να συγχωρήσει τον αδελφό του δείχνει την καλοσύνη και τη μεγαλοψυχία του.

Ο Ιακώβ είναι άνθρωπος χαμηλών τόνων και περισσότερο συγκρατημένος στις εκδηλώσεις του από τον αδελφό του. Περιμένει την κατάλληλη ευκαιρία για να ικανοποιήσει το συμφέρον του, είναι δηλαδή καιροσκόπος και «στήνει» μαζί με την μητέρα του μια απάτη σε βάρος του πατέρα και του αδελφού του, είναι δηλαδή δολοπλόκος. Η ξενιτιά όμως φαίνεται πως τον συνετίζει, κι έτσι ο Ιακώβ κατανοεί το λάθος του, γι' αυτό εκφράζει έμπρακτα τη συγγνώμη στον αδελφό του όταν ξανασυναντιούνται, προσφέροντάς του πολλά πρόβατα.

3. Με ποιον τρόπο ο Ιακώβ πήρε τα πρωτοτόκια από τον Ησαύ;

Ο Ιακώβ, σε συνεργασία με τη μητέρα του Ρεβέκκα, ξεγέλασαν τον Ισαάκ, που δεν έβλεπε καλά, και κατάφερε να πάρει την ευλογία του πατέρα του.

4. Γιατί ο Ιακώβ μετανάστευσε στη Χαρράν (Μεσοποταμία);

Όταν ο Ησαύ έμαθε ότι ο Ιακώβ ξεγέλασε τον πατέρα τους και πήρε την ευλογία του για τα πρωτοτόκια, θύμωσε και απείλησε ότι θα σκοτώ-

σει το δίδυμο αδελφό του. Ο Ιακώβ φοβήθηκε και, ακολουθώντας τη συμβουλή της μητέρας του, έφυγε στη Χαρράν.

5. Περιγράψτε το όνειρο του Ιακώβ στη Βαιθήλ.

Ο Ιακώβ εγκατέλειψε τη Βέερ-Σεβά και πήγαινε στη Χαρράν. Το βράδυ σταμάτησε σε έναν τόπο για να κοιμηθεί. Στον ύπνο του είδε μια σκάλα που ένωνε τον ουρανό με τη γη. Πάνω της ανεβοκατέβαιναν άγγελοι και στην κορυφή της στεκόταν ο Κύριος, που του είπε ότι θα του δώσει γη και πλήθος απογόνων, και οι απόγονοι αυτοί θα φέρουν την ευλογία σε όλα τα έθνη της γης. Στο τέλος τον διαβεβαίωσε ότι θα τον προστατεύει και θα τον φέρει πίσω σ' αυτή τη γη.

Το πρωί που ξύπνησε, ο Ιακώβ πήρε το λιθάρι που είχε βάλει σαν μαξιλάρι (προσκέφαλο), το έστησε σαν ιερή στήλη κι έχυσε λάδι πάνω στην κορυφή της. Τον τόπο αυτό ονόμασε Βαιθήλ, δηλαδή «σπίτι του Θεού».

6. Πώς τελείωσε η περιπέτεια της σχέσης των δύο αδερφών;

Η περιπέτεια της σχέσης των δύο αδελφών τελείωσε με τη συμφιλίωση τους, όταν ο Ιακώβ, μετά από πολλά χρόνια παραμονής στη ξενιτιά, επέστρεψε στην πατρίκη γη και συνάντησε τον Ησαύ. Τότε ο Ησαύ έτρεξε και τον αγκάλιασε και κλαίγοντας φιλούσε ο ένας τον άλλο.

Επιλέγω και Πραγματοποιώ

1. Ο Ιακώβ πριν φύγει για τη Χαρράν, ο Ιακώβ μετά τη συμφιλίωση με τον αδελφό του: Αποδώστε μ' έναν τρόπο δικής σας έμπνευσης (κείμενο, ζωγραφική κ.ά.) τις σκέψεις και τα συναισθήματά του στις δύο φάσεις της ζωής του.

Ο Ιακώβ είναι το αγαπημένο παιδί της μητέρας του Ρεβέκκας, η οποία δεν του χαλάει κανένα χατίρι. Σε αντίθεση με τον αδελφό του, είναι πιο οκνηρός και παραμένει συνέχεια δίπλα της. Το πρόβλημά του είναι ότι ο αδελφός του, επειδή γεννήθηκε πρώτος, θα πάρει το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας. Γι' αυτό, όταν μια μέρα ο Ησαύ γυρίζει κατάκοπος και πεινασμένος από τη δουλειά, ο Ιακώβ βρίσκει την ευκαιρία να του πάρει τα πρωτοτόκια: του προσφέρει ψωμί και φακή με αντάλλαγμα τα πρωτοτόκια. Ο Ησαύ, χωρίς να το πολυσκεφτεί, δέχεται.

Όμως ο Ιακώβ πρέπει να πάρει και την ευλογία του πατέρα του Ισαάκ για τα πρωτοτόκια. Τις σκέψεις αυτές τις μοιράζεται με τη μητέρα του που στεναχωριέται, καθώς βλέπει τον αγαπημένο της γιο να είναι

διαρκώς λυπημένος. Έτσι καταστρώνουν ένα σχέδιο εξαπάτησης του πατέρα αλλά και του Ησαύ. Μια μέρα, λοιπόν, που ο Ησαύ είχε πάει στο κυνήγι, η Ρεβέκκα μαγείρεψε κατσίκι και το έδωσε στο γιο της να το πάει στον Ισαάκ προσποιούμενος ότι ήταν ο Ησαύ. Μάλιστα, για να μην καταλάβει ο τυφλός πατέρας την απάτη, ο Ιακώβ κάλυψε τα χέρια και το λαιμό του με το δέρμα κατσίκιου, καθώς ο Ησαύ ήταν τριχωτός. Έτσι, μ' αυτό το δόλιο τρόπο εξαπάτησε τον πατέρα του και έλαβε την ευλογία. Ήταν όμως αφελής και επιπόλαιος, αφού δεν είχε υπολογίσει τη δικαιολογημένα οργισμένη αντίδραση του αδελφού του. Όταν εκδηλώθηκε αυτή, αποδείχτηκε δειλός, γιατί φοβήθηκε τη ζωή του και πήρε το δρόμο της ξενιτιάς.

Η πολύχρονη παραμονή στην ξενιτιά φαίνεται ότι του έβαλε μυαλό, γιατί είχε όλο το χρόνο να κάνει την αυτοκριτική του και να δει τα σφάλματά του. Μετανοεί και ψάχνει ευκαιρία να επανορθώσει. Η ευκαιρία αυτή του δόθηκε μετά από πολλά χρόνια όταν πήρε το δρόμο της επιστροφής στην πατρίκη γη. Όταν συναντιέται με τον αδελφό του επιδιώκει τη συμφιλίωση και τελικά το επιτυγχάνει. Για να δείξει έμπρακτα την αλλαγή και τη μετάνοιά του προσφέρει στον αδελφό του κοπάδια με πολλά ζώα.

7

Η ιστορία του Ιωσήφ: «Εσείς σκεφτήκατε να μου κάνετε κακό, ο Θεός όμως το μετέτρεψε σε καλό»

A Συγκρατώ τα κύρια σημεία

Η ζήλια των αδερφών του Ιωσήφ. Τα αδέρφια του Ιωσήφ ζήλευαν, επειδή ο πατέρας τους τον αγαπούσε περισσότερο και του χάρισε έναν πολύτιμο χιτώνα. Η ζήλια γι' αυτόν έγινε μίσος όταν τους διηγήθηκε τα όνειρα με τα δεμάτια από στάχυα και με τα έντεκα αστέρια.

Τα σδέρφρα συνεννοούνται και πωλούν τον Ιωσήφ. Τα αδέρφια του Ιωσήφ, για να απαλλαγούν από την παρουσία του, τον πούλησαν για σκλάβο σε κάποιους περαστικούς εμπόρους.

Η ζωή του Ιωσήφ στην Αίγυπτο. Οι έμποροι πούλησαν τον Ιωσήφ σε έναν αξιωματούχου του φαράω στην Αίγυπτο. Ο Ιωσήφ κέρδισε την εμπιστοσύνη του και έγινε επιστάτης του. Συκοφαντήθηκε όμως από τη γυναίκα του Πετεφρή και οδηγήθηκε στη φυλακή.

Το χάρισμα του Ιωσήφ. Στη φυλακή ο Ιωσήφ, αφού κέρδισε την εύνοια του αρχιδεσμοφύλακα, είχε την ευθύνη των φυλακών. Επίσης, έγινε γνωστός για την ικανότητά του να ερμηνεύει όνειρα.

Ο Ιωσήφ ερμηνεύει τα όνειρα του Φαραώ. Ο Ιωσήφ ερμήνευσε δύο όνειρα του φαράω (7 αγελάδες, 7 στάχυα) και συμβούλευσε τον Αιγύπτιο βασιλιά να αποθηκεύσει σιτάρι.

Ο Φαραώ ανταμείβει τον Ιωσήφ. Ο φαραώ αντάμειψε τον Ιωσήφ για την ερμηνεία των ονείρων του και τον έκανε κυβερνήτη της Αιγύπτου.

Ο Ιωσήφ αναγνωρίζει τα αδέρφια του. Ο Ιωσήφ αναγνώρισε τα αδέρφια του, που είχαν έρθει στην Αίγυπτο να προμηθευτούν σιτάρι. Τους συγχώρεσε και τους διέταξε να φέρουν τον πατέρα τους στην Αίγυπτο. Ολόκληρη η οικογένεια του Ιακώβ ενώθηκε μετά από πολλά χρόνια και εγκαταστάθηκε στη χώρα αυτή.

Β Κατανοώ το μάθημα μέσα από ερωτήσεις

Οι γιοι του Ιακώβ ζηλεύουν τον αδερφό τους Ιωσήφ

1. Ποιος ήταν ο αγαπημένος γιος του Ιακώβ; Πώς αντιμετώπιζαν τα υπόλοιπα παιδιά του Ιακώβ την αδυναμία αυτή του πατέρα τους;

Ο Ιακώβ ζούσε στη Χαρράν με τους δώδεκα γιους του. Περισσότερο απ' όλους αγαπούσε τον Ιωσήφ, που ήταν παιδί της πολυαγαπημένης του Ραχήλ. Κάποια φορά δώρισε στον Ιωσήφ³² έναν πολύτιμο χιτώνα, με συνέπεια η ζήλια των υπόλοιπων παιδιών να γίνει μίσος για τον αδελφό τους.

2. Ποιο γεγονός έγινε αφορμή να μισήσουν περισσότερο τον Ιωσήφ τα υπόλοιπα αδέρφια του;

Τα όνειρα που είδε ο Ιωσήφ και διηγήθηκε στα αδέρφια του έγιναν αφορμή να τον μισήσουν περισσότερο. Πιο συγκεκριμένα, είδε:

α) Τον ίδιο και τα αδέρφια του να φτιάχνουν δεμάτια από άχυρα και τα δεμάτια των αδερφών του να σκύβουν και να προσκυνούν το δικό του.

β) Τον ήλιο, το φεγγάρι και έντεκα αστέρια να προσκυνούν τον Ιωσήφ.

3. Με ποιον τρόπο προσπάθησαν τα αδέρφια του Ιακώβ να τον βγάλουν από τη μέση;

Κάποια μέρα ο Ιακώβ έστειλε τον Ιωσήφ στους αγρούς να βρει τα

³² Ιωσήφ: το όνομά του στα εβραϊκά σημαίνει «αυτός (δηλ. ο Θεός) θα αυξήσει, θα προσθέσει».

υπόλοιπα αδέρφια του. Τότε αυτοί βρήκαν την ευκαιρία να τον σκοτώσουν ρίχνοντάς τον σε ένα ξεροπήγαδο. Ο Ρουβήν όμως τον λυπήθηκε και τους σταμάτησε. Έτσι τον πούλησαν για σκλάβο σε κάποιους έμπορους που περνούσαν από εκεί. Όταν γύρισαν στο σπίτι, είπαν στον πατέρα τους ότι τον Ιωσήφ τον κατασπάραξαν τα άγρια θηρία. Απαρηγόρητος, ο Ιακώβ άρχισε να πενθεί το αγαπημένο του παιδί.

Η ζωή του Ιωσήφ στην ξενιτιά

4. Να περιγράψετε τη ζωή και τις περιπέτειες του Ιωσήφ στην έρημο.

Οι έμποροι έφεραν τον Ιωσήφ στην Αίγυπτο και τον πούλησαν σ' έναν αξιωματούχο του φαραώ³³, τον Πετεφρή. Αυτός κέρδισε πολύ γρήγορα την εμπιστοσύνη του Αιγύπτιου αξιωματούχου και έγινε επιστάτης της περιουσίας του. Όμως η γυναίκα του Πετεφρή τον κατηγορήσε άδικα ότι της είχε προτείνει να συνάψουν ερωτική σχέση, γι' αυτό οδηγήθηκε στη φυλακή.

Ο Θεός δεν τον άφησε απροστάτευτο. Γρήγορα ο Ιωσήφ απέκτησε την εύνοια του αρχηγού των δεσμοφυλάκων, ο οποίος του ανέθεσε την ευθύνη των φυλακών. Ο Ιωσήφ είχε το χάρισμα να ερμηνεύει όνειρα. Έτσι ερμήνευσε τα όνειρα δύο φυλακισμένων αυλικών και η ικανότητά του αυτή έγινε γνωστή και σε ανθρώπους εκτός της φυλακής.

5. Ποια ερμηνεία έδωσε ο Ιωσήφ στα όνειρα που είδε ο φαραώ; Ποια ήταν η ανταμοιβή του φαραώ για την ερμηνεία των ονείρων του;

Κάποια φορά ο φαραώ είδε δύο ανησυχητικά όνειρα που κανείς δεν μπορούσε να εξηγήσει. Πιο συγκεκριμένα, είδε εφτά άσχημες και καχεκτικές³⁴ αγελάδες να κατασπαράσσουν εφτά παχιές αγελάδες και εφτά αδύναμα στάχια να τρώνε εφτά παχιά στάχια.

Τότε κάλεσαν το φυλακισμένο Ιωσήφ, ο οποίος, με τη βοήθεια του Θεού, έδωσε την ακόλουθη εξήγηση: στην Αίγυπτο μετά από εφτά χρόνια πλούσια σοδειάς θα έρθουν εφτά χρόνια ξηρασίας. Συμβούλεψε μάλιστα το φαραώ να κατασκευάσει μεγάλες αποθήκες και φυλάξει αποθέματα για την περίοδο της ξηρασίας. Ο φαραώ πείστηκε και τον έκανε κυβερνήτη της Αιγύπτου.

Ο Ιωσήφ τα εφτά πρώτα χρόνια αποθήκευσε μεγάλες ποσότητες

³³ φαραώ: ονομασία του βασιλιά

³⁴ καχεκτικές: ασθενικές, αδύναμες.

σταριού και κυβέρνησε με σύνεση το λαό. Το διάστημα αυτό παντρεύτηκε και απέκτησε δύο γιους τον Μανασσή και τον Εφραΐμ.

Τα αδέρφια ξανασμίγουν

6. Ποιο γεγονός στάθηκε αφορμή για να συναντήσει ο Ιωσήφ τα αδέρφια του;

Ο καιρός της ξηρασίας δεν άργησε να έρθει και άνθρωποι από τις γύρω περιοχές έρχονταν στην Αίγυπτο για να αγοράσουν σιτάρι. Μεταξύ αυτών, ήρθαν και τα αδέρφια του Ιωσήφ, που, όταν τον συνάντησαν, δεν τον αναγνώρισαν. Εκείνος τους γνώρισε και τους έδωσε σιτάρι με αντάλλαγμα να φέρουν στην Αίγυπτο το μικρότερο αδελφό τους Βενιαμίν³⁵, που είχε μείνει μαζί με τον πατέρα τους.

Ο Ιωσήφ, χρησιμοποιώντας ένα τέχνασμα*, οδήγησαν το Βενιαμίν μπροστά του, και τον κατηγόρησε για κλέφτη απειλώντας τον να τον κρατήσει για δούλο. Τα υπόλοιπα αδέρφια παρακάλεσαν τον Ιωσήφ να τον απελευθερώσει, γιατί διαφορετικά ο πατέρας τους, που ήδη είχε χάσει ένα παιδί, θα πέθαινε από τον καημό του. Ο Ιωσήφ συγκινήθηκε τόσο, ώστε τους φανέρωσε ποιος ήταν και έπεσε στην αγκαλιά τους κλαίγοντας. Μετά τους πρόσταξε να πάνε στη Χαναάν και να φέρουν το γέροντα πατέρα τους.

Η οικογένεια του Ιακώβ μεταναστεύει στην Αίγυπτο

7. Να περιγράψετε τη συνάντηση του Ιωσήφ με τον πατέρα και τα αδέρφια του.

Τα αδέρφια επέστρεψαν στη Χαναάν φορτωμένα με δώρα και διηγήθηκαν στον έκπληκτο πατέρα τους το περιστατικό της συνάντησης με το χαμένο του γιο. Εκείνος, με την ενθάρρυνση του Θεού, πήγε στην Αίγυπτο, όπου τον υποδέχτηκε με τιμές ο Ιωσήφ και εγκατέστησε αυτόν και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του στην περιοχή Ραμεσσή.

Ο Ιακώβ, αφού ευλόγησε τα παιδιά του και τους γιους του Ιωσήφ, έκλεισε τα μάτια του. Οι γιοι του τον έθαψαν στη Χαναάν, όπως ήταν η τελευταία επιθυμία του Ιακώβ, και επέστρεψαν στην Αίγυπτο. Επειδή φοβόντουσαν μήπως ο Ιωσήφ τούς εκδικηθεί, του ζήτησαν να τους συγχωρήσει ξανά. Ο Ιωσήφ τούς διαβεβαίωσε ότι δε θα πάθουν κακό και ότι θα διατηρήσει στη ζωή τον πολυάριθμο λαό που θα δημιουργηθεί απ' αυτούς.

³⁵ Βενιαμίν: στα εβραϊκά το όνομά του σημαίνει «γιος του δεξιού χεριού», δηλαδή το παιδί που έχει ευνοϊκή θέση.

Πραγματολογικά

Το τέχνασμα του Ιωσήφ: Ο Ιωσήφ διέταξε να τοποθετήσουν στα σακίδια των αδερφών του, εκτός από το σιτάρι, και ένα ποτήρι ασημένιο. Στο δρόμο τούς σταμάτησαν Αιγύπτιοι στρατιώτες και έκαναν έλεγχο στα σακίδια βρίσκοντας το ασημένιο ποτήρι που χρησιμοποιούσε ο Ιωσήφ για να πίνει και να προλέγει το μέλλον. Έτσι τους κατηγόρησαν ότι το είχαν κλέψει.

Γ Εργασία στην τάξη: απαντώ τις ερωτήσεις

1. Επισημάνετε τα κακά που έπαθε ο Ιωσήφ. Με ποιον τρόπο τα αντιμετώπιζε; Πώς κρίνετε αυτή τη στάση της ζωής του;

Τα κακά που έπαθε ο Ιωσήφ ήταν:

α) Τα αδέρφια του σχεδίασαν να τον σκοτώσουν ρίχνοντας τον σε ένα ξεροπήγαδο. Όμως με την παρέμβαση του Ρουβήν γλίτωσε το θάνατο.

β) Πουλήθηκε από τα αδέρφια του ως σκλάβος σε περαστικούς εμπόρους, που τον οδήγησαν στην Αίγυπτο.

γ) Κατηγορήθηκε από τη γυναίκα του Πετεφρή ότι την παρενοχλούσε και ήθελε να συνάψουν ερωτική σχέση.

δ) Φυλακίστηκε άδικα από τον Πετεφρή, που πίστεψε τη γυναίκα του.

Όλες αυτές τις άσχημες καταστάσεις τις αντιμετώπισε με υπομονή και δεν έχασε ποτέ την εμπιστοσύνη και την πίστη του στο Θεό. Και Εκείνος δεν τον άφησε αβοήθητο, αλλά τον έκανε να λησμονεί όλες του τις δυστυχίες και του ανταπέδωσε το κακό που του έκαναν οι άνθρωποι με καλό.

2. Ποια είναι η θέση και ο ρόλος του Θεού στην ιστορία του Ιωσήφ; Υπογραμμίστε στις σχετικές φράσεις του μαθήματος.

Ο Θεός παρεμβαίνει διακριτικά και προστατεύει τον Ιωσήφ, κάνοντας τον όργανό του στο σχέδιο της σωτηρίας των ανθρώπων.

Οι σχετικές φράσεις του μαθήματος που μας δείχνουν αυτό είναι:

α) «Αυτός γρήγορα αναγνώρισε ότι ο Ιωσήφ με τη βοήθεια του Κυρίου πετύχαινε κάθε έργο που αναλάμβανε».

β) «Ο Κύριος όμως ήταν μαζί του και τον ελέησε, ώστε να κερδίσει την εύνοια του αρχιδεσμοφύλακα, ο οποίος του εμπιστεύτηκε την ευθύνη των φυλακών».

γ) «Ο Ιωσήφ με τη βοήθεια του Θεού, όπως πάντα τόνιζε ο ίδιος, φανέρωσε ότι στην Αίγυπτο μετά από επτά χρόνια πλούσιας σοδειάς θα ακολουθήσουν επτά χρόνια ξηρασίας και φτώχειας».

δ) «Τον πρώτο τον ονόμασε Μανασσή και είπε: “Ο Θεός μ’ έκανε να λησμονήσω όλες μου τις δυστυχίες και το σπίτι του πατέρα μου”. Το δεύτερο τον ονόμασε Εφραΐμ και είπε: “Ο Θεός μου έδωσε παιδιά στη χώρα της δυστυχίας μου”».

ε) «Μη λυπάστε και μην έχετε τύψεις που με πουλήσατε, γιατί ο Θεός με έστειλε εδώ πριν από σας για να σας σώσω τη ζωή...»

στ) «Ο Θεός με έκανε κύριο όλης της Αιγύπτου».

ζ) «Εσείς σκεφτήκατε να μου κάνετε κακό, ο Θεός όμως το μετέτρεψε σε καλό, για να κάνω αυτό που γίνεται σήμερα, να διατηρήσω δηλαδή στη ζωή έναν πολυάριθμο λαό».

3. Τι προσέφερε ο Ιωσήφ στην πατριά του Ιακώβ; Συζητήστε τι θα μπορούσε να σημαίνει για τους σημερινούς κατατρεγμένους και αναγκαστικά ξενιτεμένους η ιστορία του Ιωσήφ.

Ο Ιωσήφ προσέφερε στην πατριά³⁶ του Ιακώβ το καλύτερο μέρος της Αιγύπτου, την περιοχή Ραμεσσή, και φρόντιζε για τη διατροφή του πατέρα του, των αδερφών του και όλης της οικογένειας.

Στην ιστορία αυτή βλέπουμε τον Ιωσήφ να τον κατατρέχουν πρώτα τα ίδια του τα αδέρφια και μετά οι άνθρωποι που συνάντησε στον τόπο που ξενιτεύτηκε. Τον κακολογούν, τον συκοφαντούν, τον βασανίζουν, τον φυλακίζουν. Αυτός όμως δεν χάνει ούτε για μια στιγμή το κουράγιο του και αγωνίζεται να επιβιώσει. Οι δυσκολίες δεν του κάμπτουν το ηθικό, αντίθετα τον δυναμώνουν και τελικά δικαιώνεται. Στην ξενιτιά προκόβει και φτάνει στα ανώτερα αξιώματα της αιγυπτιακής ιεραρχίας. Όταν φτάνουν στην Αίγυπτο ο πατέρας και τα αδέρφια του, δεν τους αφήνει μόνους τους. Τους προσφέρει γη, ένα πιάτο φαγητό και τη θαλπωρή που έχουν τόσο ανάγκη αυτοί που έρχονται σ’ έναν ξένο τόπο.

Η ιστορία αυτή μπορεί να παραδειγματίσει τόσο αυτούς που από ανάγκη παίρνουν το δρόμο της ξενιτιάς όσο και εκείνους που τους υποδέχονται στους τόπους τους με τη θέλησή τους ή όχι. Η αγωνιστικότητα,

³² Ι πατριά: γένος, η φάρα. Τα μέλη φυλής που έχουν κοινές θρησκευτικές, πολιτικές αρχές και συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς αίματος.

η επιμονή, η υπομονή, το γενναίο φρόνημα και η αισιοδοξία πρέπει να χαρακτηρίζει όλους τους ξενιτεμένους και η κατανόηση, η ζεστασιά, η συμπαράσταση, η αλληλεγγύη όλους εκείνους που τους υποδέχονται στη χώρα τους.

5. Πάντα οι άνθρωποι βασίζονται στα προβλήματα, δυσκολίες και συμφορές. Τι σας κάνει όμως να σκεφτείτε ο τίτλος του μαθήματος;

Ο τίτλος του μαθήματος μας κάνει να σκεφτούμε το μέγεθος της θείκης αγάπης αλλά και τη δύναμή της να μετατρέπει το ανθρώπινο κακό σε αγάπη και καλό. Έτσι, η ανθρώπινη ζωή παίρνει νόημα και έχει αξία μόνο στα πλαίσια της θείκης αγάπης.

Εργασίες - δραστηριότητες: ενδεικτικές απαντήσεις

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Βάλτε τις κάρτες στη σειρά σύμφωνα με τη διήγηση του Ιωσήφ, δίνοντας έναν αριθμό στην καθεμία. Σκεφτείτε ποιες άλλες θα προσθέτατε εσείς και ζωγραφίστε τις στα πλαίσια.

1η κάρτα: Ο πολύτιμος χιτώνας που δώρισε ο Ιακώβ στον Ιωσήφ.

2η κάρτα: Το όνειρο του Ιωσήφ με τα έντεκα δεμάτια από στάχυα που προσκυνούσαν το ένα δεμάτι.

3η κάρτα: Το όνειρο που είδε ο Ιωσήφ και ανέφερε στους αδερφούς του με τον ήλιο, το φεγγάρι και τα έντεκα αστέρια να τον προσκυνούν.

4η κάρτα: Το ξεροπήγαδο μέσα στο οποίο τα αδέρφια του Ιωσήφ επιχείρησαν να τον ρίξουν.

5η κάρτα: Η φυλάκιση του Ιωσήφ στην Αίγυπτο.

Ελέγχω τι έμαθα

1. Για ποιους λόγους τα αδέρφια του Ιωσήφ τον ζήλευαν;

Οι λόγοι της ζήλιας των αδελφών του Ιωσήφ ήταν:

α) Τον αγαπούσε περισσότερο ο πατέρας τους Ιακώβ, γιατί ήταν παιδί της αγαπημένης του Ραχήλ.

β) Ο Ιακώβ τού δώρισε έναν πολύτιμο χιτώνα.

γ) Ο Ιωσήφ είδε δύο όνειρα τα οποία διηγήθηκε στα αδέρφια του (τα δεμάτια με άχυρο και τον ήλιο, το φεγγάρι και τα έντεκα άστρα).

2. Πώς βρέθηκε ο Ιωσήφ στην Αίγυπτο και ποια ήταν η εξέλιξή του εκεί;

Τα αδέρφια του Ιωσήφ, για να απαλλαγούν από την παρουσία του και να κερδίσουν την αγάπη του πατέρα τους, τον πούλησαν σε κάποιους εμπόρους που περνούσαν από εκεί. Οι έμποροι έφεραν τον Ιωσήφ στην Αίγυπτο, όπου τον αγόρασε ο αξιωματούχος του φαραώ Πετεφρής.

3. Ποιους κινδύνους αντιμετώπισε στη ζωή του και πώς τα έβγαλε πέρα;

Οι κίνδυνοι που αντιμετώπισε ο Ιωσήφ στη ζωή ήταν:

- α) Κάποια μέρα ο Ιακώβ έστειλε τον Ιωσήφ στους αγρούς να βρει τα υπόλοιπα αδέρφια του. Τότε αυτοί βρήκαν την ευκαιρία να τον σκοτώσουν ρίχνοντάς τον σε ένα ξεροπήγαδο. Ο Ρουβήν όμως τον λυπήθηκε και τους σταμάτησε. Αμέσως μετά τα αδέρφια του τον πούλησαν ως δούλους σε κάποιους εμπόρους που περνούσαν από εκεί.
- β) Κατηγορήθηκε από τη γυναίκα του Πετεφρή ότι την παρενοχλούσε, γι' αυτό ο Πετεφρής τον φυλάκισε.

4. Πού απέδιδε ο ίδιος ο Ιωσήφ τη δύναμή του;

Ο Ιωσήφ απέδιδε τη δύναμη και την υπομονή που έδειχνε στο Θεό.

5. Τι οδήγησε τα αδέρφια του Ιωσήφ στην Αίγυπτο;

Τα αδέρφια του Ιωσήφ οδηγήθηκαν στην Αίγυπτο εξαιτίας της έλλειψης σιταριού που εμφανίστηκε στη Χαναάν και στις γύρω περιοχές, λόγω τις ξηρασίας. Επειδή, κατόπιν υποδείξεως του Ιωσήφ, είχαν αποθηκευτεί μεγάλες ποσότητες σιταριού στην Αίγυπτο, πολλοί άνθρωποι πήγαιναν στη χώρα αυτή να προμηθευτούν σιτάρι από τις βασιλικές αποθήκες.

6. Μετά τις αποκαλύψεις ποια ήταν η στάση του Ιωσήφ προς τα αδέρφια και τον πατέρα του;

Τα αδέρφια του Ιωσήφ γύρισαν φορτωμένοι πολύτιμα δώρα στη Χαναάν. Μαζί με τον πατέρα τους πήγαν στην Αίγυπτο, όπου ο Ιωσήφ τούς υποδέχτηκε εγκάρδια και τους παρεχώρησε για ιδιοκτησία το καλύτερο μέρος της Αιγύπτου και φρόντιζε καθημερινά για τη διατροφή των δικών του ανθρώπων.

7. Ποια είναι η φράση-κλειδί της ιστορίας του Ιωσήφ;

«Εσείς σκεφτήκατε να μου κάνετε κακό, ο Θεός όμως το μετέτρεψε σε καλό».

8. Σε ποια άλλα θρησκευτικά βιβλία βρίσκουμε την ιστορία του Ιωσήφ;

Η ιστορία του Ιωσήφ υπάρχει στο βιβλίο *Πράξεις των Αποστόλων* της Καινής Διαθήκης, στο Κοράνι, θρησκευτικό βιβλίο των μουσουλμάνων, υπάρχει ένα ολόκληρο κεφάλαιο με 111 εδάφια αφιερωμένο στην ιστορία του Ιωσήφ. Επίσης, ο Τόμας Μαν έγραψε ένα τετράτομο βιβλίο που έχει τον τίτλο *Ο Ιωσήφ και τα αδέρφια του* και είναι αφιερωμένο στο πρόσωπο αυτό.

E Επιλέγω & πραγματοποιώ: ενδεικτικές απαντήσεις

1. Φανταστείτε τι θα είχαν να διηγηθούν ο ένας στον άλλον τα πρόσωπα αυτής της οικογένειας, όταν ξαναβρέθηκαν, και γράψτε ένα σχετικό διάλογο.

Ο Ιωσήφ βλέπει από μακριά τον πατέρα του να έρχεται και τρέχει να τον αγκαλιάσει. Ο γέροντας πατέρας, συγκινημένος, καταφιλά το γιο του και ξεσπά σε κλάματα.

Πατέρας: Να 'ξερες παιδί μου πόσο μου έλειψες. Για μένα ήσουν νεκρός και αναστήθηκες, ήσουν χαμένος και βρέθηκες. Δοξασμένο να είναι το όνομα του Κυρίου, που τώρα, στα τέλη της ζωής μου, με αξίωσε να σε σφίξω στην αγκαλιά μου.

Ιωσήφ: Πατέρα, άσε με να συνειδητοποιήσω ότι αυτό που συμβαίνει αυτή τη στιγμή είναι αληθινό. Μέχρι πριν από λίγο πίστευα ότι δεν είχα κανέναν στον κόσμο και αναπάντεχα αντάμωσα τους δικούς μου ανθρώπους.

Πατέρας: Θα ήθελα να σου ζητήσω συγγνώμη για τη συμπεριφορά των αδελφών σου. Ελπίζω να μην τους κρατάς κακία. Έχουν όλοι μετανιώσει για τη συμπεριφορά τους αυτή.

Ιωσήφ: Άσ' τα, πατέρα, αυτά. Περασμένα ξεχασμένα. Αυτό που πρέπει να μας απασχολεί είναι ότι ξαναβρεθήκαμε. Αλήθεια, πώς περάσατε όλα αυτά τα χρόνια;

Ο Ρουβήν πήρε το λόγο και απάντησε εκ μέρους και των άλλων αδερφών:

Ρουβήν: Ευλογημένο να είναι το όνομα του Κυρίου. Τα χρόνια αυτά φτιάξαμε μεγάλες φαμίλιες, δουλέψαμε σκληρά στη γη και αποκτήσαμε κάμποσα κοπάδια με πρόβατα. Σκληρή ζωή με μικρές χαρές και αρκετές λύπες. Καθημερινός αγώνας για να εξασφαλίσουμε τον επιούσιο. Πάντως, σαν οικογένεια μείναμε ενωμένοι. Άφησε, όμως, εμάς και διηγήσου μας πώς πέρασες όλα αυτά τα χρόνια. Αλήθεια πώς κατάφερες εσύ,

ένας δούλος, να γίνεις αντιβασιλιάς της χώρας αυτής; Πάντα σε θαύμαζα και πίστευα πως μια μέρα θα γίνεις μεγάλος και τρανός.

Ιωσήφ: Σ' ευχαριστώ, καλέ μου αδελφέ. Πάντα είσαι με τον καλό το λόγο.

Ο Ιωσήφ στη συνέχεια τους διηγήθηκε τις περιπέτειές του από τη στιγμή που πουλήθηκε στους δουλεμπόρους μέχρι σήμερα. Μετά τους πληροφόρησε για την οικογένειά και τους δυο αγαπημένους του γιους και κατέληξε:

Ιωσήφ: Με τη βοήθεια του Θεού λησμόνησα όλες τις δυστυχίες μου και το σπίτι του πατέρα μου. Εσείς και κάποιοι άλλοι άνθρωποι σκεφτήκατε να μου κάνετε κακό, αλλά ο παντοδύναμος Κύριος το μετέτρεψε σε καλό. Ευλογημένο το όνομά του!

2. Μαζέψτε υλικό από τον ημερήσιο ή περιοδικό τύπο, που να αφορά ανθρώπους οι οποίοι, αν και αναγκάστηκαν να φύγουν απ' την πατρίδα τους, κατόρθωσαν να φτιάξουν μια όμορφη και δημιουργική ζωή στον καινούριο τόπο που κατέφυγαν.

«Τα παιδιά μου ζητούσαν να τους πάρω το πιο απλό πράγμα στο κόσμο, ένα παγωτό, αλλά εγώ δεν μπορούσα. Τα λεφτά που είχα στην τσέπη μου έφταναν μόνο για ψωμί. Τέτοιες στιγμές με έκαναν να νιώθω άσχημα με τον εαυτό μου και άβολα απέναντι στα παιδιά μου. Ήταν δύσκολη η απόφαση να έρθω μόνη μου στην Ελλάδα για να εργαστώ. Η δυσκολότερη στη ζωή μου...».

Πριν από τρισήμισι χρόνια η κ. Ρουμιάννα Μποτέβα, από τη Βουλγαρία, πήρε τη βαλίτσα της και έφυγε με προορισμό την Ελλάδα. Ο άντρας της δε συμφωνούσε. «Είμαστε πολύ αγαπημένοι και δε θέλαμε να χωριστούμε. Βάλαμε όμως κάτω τη λογική. Οι κόρες μας είναι μαθήτριες του άριστα. Έχουν όλα τα προσόντα για να σπουδάσουν και να ζήσουν μια ζωή με ανέσεις. Ο δικός μας ρόλος είναι να τις στηρίξουμε. Τα χρήματα όμως δεν έφταναν. Έτσι έφυγα». Η ιστορία της Ρουμιάννα Μποτέβα μοιάζει σε πολλά σημεία με την πορεία ζωής που διαγράφουν χιλιάδες μετανάστες, οι οποίοι ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα. Η ανεργία, τα οικονομικά προβλήματα και η ανέχεια που βίωναν στη χώρα τους είναι οι βασικοί λόγοι που τους ανάγκασαν να αποχωριστούν το σύζυγο, τους φίλους, ακόμα και τα παιδιά τους, αναζητώντας μια καλύτερη ζωή.

Στην περίπτωση του κ. Μπόγκμαν Ίμπερ, από την Πολωνία, η Ελλάδα ήταν γι' αυτόν ένα «πέραςμα» προς τον Καναδά. Πέρασε τα σύνορα της Θεσσαλονίκης τον Σεπτέμβριο του 1987. Από τότε μέχρι και σήμερα ζει και εργάζεται στη χώρα μας. «Είχα δικό μου κατάστημα. Δεν

είχα πρόβλημα χρημάτων. Στην Πολωνία εργαζόμουν ως ρολογάς και διατηρούσα δικό μου κατάστημα. Προσωπικοί λόγοι ήταν αυτοί που με έκαναν να θέλω να φύγω από τη χώρα μου. Όταν έφτασα στην Ελλάδα, γράφτηκα για χαρτιά και άδεια παραμονής, ενώ ταυτόχρονα απευθύνθηκα στην καναδική πρεσβεία για να μου δώσουν βίζα». Ένα πρωί, ύστερα από 4 χρόνια, δέχτηκε τηλεφώνημα από την πρεσβεία που τον ενημέρωσαν πως η βίζα του είναι έτοιμη και μπορεί να αναχωρήσει για τον Καναδά.

«Στο μεταξύ εγώ είχα βρει το δρόμο μου. Στην αρχή δούλευα εργάτης σε οικοδομές. Μου δόθηκε όμως μια πολύ καλή ευκαιρία να επισκευάσω ένα σπίτι στο Κολωνάκι. Από εργάτης έγινα εργολάβος, και οι δουλειές έρχονταν η μία μετά την άλλη. Δεν ήθελα πια να φύγω. Ευχαρίστησα τους υπαλλήλους στην πρεσβεία και τους είπα να δώσουν τη βίζα μου σε κάποιον άλλο» εξηγεί ο κ. Μπόγκμαν. Και συνεχίζει: «Εκείνο το διάστημα δούλευα και ως μεταφραστής σε μία διαφημιστική εταιρεία. Έπρεπε να μεταφράσω ένα μήνυμα που διαφήμιζε τα αξιοθέατα της Ελλάδας. Η διαφήμιση τελείωνε με τη φράση: “Ελλάδα, αυτή είναι ζωή! ”. Αυτά τα λόγια εξηγούν όλα όσα νιώθω για αυτήν τη χώρα. Το ότι ζω εδώ είναι δική μου επιλογή. Δε θα το άλλαζα με τίποτα».

Από την εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, 05/04/2004

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

A. Συμβουλευόμενοι τα κείμενα των μαθημάτων 5, 6 και 7 και την παρακάτω λίστα με τα ονόματα φτιάξτε το γενεαλογικό δέντρο των Πατριαρχών. Τοποθετείστε δηλαδή κατάλληλα στις πινακίδες τους αριθμούς που αντιστοιχούν στα ονόματα. Τα ροζ καρτελάκια υποδηλώνουν τις γυναίκες των Πατριαρχών.

Από τη ρίζα του δέντρου αρχίζει η γενεαλογία

- 5. Θάρα
- 2. Αβραάμ
- 4. Σάρα 6. Άγαρ
- 9. Ισαάκ 16. Ισμαήλ
- 13. Ρεβέκκα
- 3. Ιακώβ 23. Ησαύ
- 10. Λεία 22. Ραχήλ

Από τη Λεία ο Ιακώβ απέκτησε τους:

- 11. Ρουβήν
- 17. Συμεών 18. Λευί
- 20. Ιούδας 7. Δαν
- 8. Νεφθαλί 1. Γαδ
- 14. Ασήρ 12. Ισσάχαρ
- 15. Ζαβουλών

Από τη Ραχήλ ο Ιακώβ απέκτησε

- 21. Ιωσήφ 19. Βενιαμίν

B. Στις διηγήσεις των Πατριαρχών κάποιες φορές φάνηκε ότι η Διαθήκη κινδύνευε να μείνει ανεκπλήρωτη. Αφού τις επιση_άνετε, εξηγήστε πώς ξεπεράστηκε τελικά ο κίνδυνος.

α) Ο Αβραάμ και η Σάρα φτάνουν σε μεγάλη ηλικία και δεν έχουν αποκτήσει παιδί.

β) Ο Θεός ζήτησε από τον Αβραάμ να θυσιάσει το μονάκριβο παιδί του Ισαάκ, για να δοκιμάσει την πίστη και την εμπιστοσύνη στο πρόσωπό του.

γ) Η γυναίκα του Ισαάκ Ρεβέκκα ήταν στείρα.

δ) Ο Ησαύ απειλεί ότι θα σκοτώσει τον Ιακώβ, επειδή με δόλιο τρόπο του αφαίρεσε τα πρωτοτόκια.

ε) Όταν ο Ιακώβ επέστρεψε στη Χαναάν, ο αδελφός του Ησαύ ερχόταν να τον συναντήσει με τετρακόσιους άντρες.

στ) Τα αδέρφια του Ιωσήφ προσπαθούν να τον σκοτώσουν ρίχνοντας τον σε ένα ξεροπήγαδο.

ζ) Ο Ιωσήφ κατηγορείται άδικα από τη γυναίκα του Αιγύπτου αξιωματούχου και φυλακίζεται.

Σε όλες τις περιπτώσεις ο Θεός παρεμβαίνει και σώζει τους Πατριάρχες, που είναι όργανα στο θεϊκό σχέδιο για τη σωτηρία του κόσμου. Έτσι οι Πατριάρχες γίνονται φορείς της Διαθήκης και των Επαγγελιών του Θεού.

Γ. Σε ποια ση_εία των ιστοριών μας μπορείτε να αναγνωρίσετε τις παρακάτω θεολογικές αλήθειες;

1. Ο Θεός είναι ένας και αποκαλύπτεται στους ανθρώπους.
2. Ο Θεός συναντά τους ανθρώπους και τους καλεί να συνεργαστούν μαζί του.
3. Ο άνθρωπος, όταν εμπιστεύεται το Θεό, ανταποκρίνεται στην κλήση του με συγκεκριμένες πράξεις.
4. Θεός και άνθρωποι συνάπτουν Διαθήκη μέσα στον κόσμο και στην ιστορία.
5. Οι υποσχέσεις της Διαθήκης είναι δώρο του Θεού για όλη την ανθρωπότητα.
6. Η πίστη στο Θεό είναι μια σχέση εμπιστοσύνης που για να χτιστεί χρειάζεται αγώνα και προσπάθεια.

1. Ο Θεός αποκαλύπτεται στον Αβραάμ και του φανερώνει ότι είναι ένας. Αντίστοιχες αποκαλύψεις γίνονται και στους Ισαάκ και Ιακώβ.

2. Ο Θεός με πρωτοβουλία δική του συναντά τους Αβραάμ, Ισαάκ, Ιακώβ, και τους κάλεσε να συνεργαστεί μαζί του. Στην περίπτωση του Ιωσήφ, η εμφάνισή του είναι έμμεση, δηλαδή γίνεται μέσα από γεγονότα.

3. Αυτό ισχύει για την περίπτωση του Αβραάμ, ο οποίος εμπιστεύεται το Θεό και εγκαταλείπει τη χώρα που ζούσε και πορεύεται στην άγνωστη Χαναάν. Ο Ιακώβ εμπιστεύεται το Θεό και γυρίζει στη χώρα των προγόνων του, αν και γνωρίζει ότι ο αδελφός του Ησαύ μπορεί να τον σκοτώσει.

4. Ο Θεός σύναψε Διαθήκη με τον Αβραάμ και η Διαθήκη αυτή ανανεώνεται με τους απογόνους του Ισαάκ και Ιακώβ.

5. Αυτό φαίνεται στις υποσχέσεις του Θεού στους Πατριάρχες Αβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ, στους οποίους λέει ότι ο λαός που θα δημιουργηθεί από τους απογόνους τους θα φέρει ευλογία σ' όλα τα έθνη του κόσμου.

6. Η περίπτωση του Ιωσήφ είναι η πιο χαρακτηριστική, καθώς αγωνίστηκε και προσπάθησε ιδιαίτερα και κάτω από δύσκολες συνθήκες για να δημιουργήσει τη σχέση εμπιστοσύνης με το Θεό.

Δ. Οι ιστορίες των Πατριαρχών έχουν βασικά θρησκευτικό χαρακτήρα. Μιλούν δηλαδή για τη μοναδική σχέση των πρωταγωνιστών με το Θεό. Μέσα στις περιπέτειες αυτής της σχέσης αναγνωρίσαμε πολλά ανθρώπινα συναισθήματα (κοινά άλλωστε στη ζωή όλων των ανθρώπων). Με τα διπλανά σύμβολα επισημαίνουμε κάποια από αυτά. Διατρέχοντας τα κείμενα αποφασίστε πού θα τοποθετούσατε το καθένα.

Αγάπη – συμπάθεια: Όλες οι ιστορίες των πατριαρχών κυριαρχούνται από το όμορφο αυτό συναίσθημα. Η πιο χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή του Αβραάμ, που δε δίστασε να θυσιάσει το μονάκριβο γιο του στο Θεό για να του αποδείξει την αγάπη και την εμπιστοσύνη στο πρόσωπό του.

Μίσος: Στη σχέση του Ιωσήφ με τα αδέρφια του, όταν ζούσαν στη Χαναάν.

Αγωνία: Στη συνάντηση του Ιακώβ με τον Ησαύ όταν ο πρώτος επέστρεψε στη Χαναάν.

Αλληλεγγύη: Στη συμπεριφορά του Ιωσήφ προς τους αδελφούς και τον πατέρα τους που ήρθαν στην Αίγυπτο και τους παρείχε κάθε δυνατή βοήθεια.

Απειλή: Όταν ο Ησαύ έμαθε ότι ο Ιακώβ του αφαίρεσε τα πρωτοτόκια, απείλησε να τον σκοτώσει.

Αξεκαθάριστα συναισθήματα: Τα αδέρφια του Ιωσήφ θεωρούν ότι τα συναισθήματα του αδερφού τους είναι αξεκαθάριστα απέναντί τους μετά το θάνατο του πατέρα τους και φοβούνται μην τους εκδικηθεί.